

RESPUBLIKAMIZDA MONOPOLIYAGA QARSHI RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Farg‘ona soliq texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

X.O‘rmonov

Farg‘ona soliq texnikumi o‘quvchisi

Abdukarimov A.A

Farg‘ona soliq texnikumi o‘quvchisi

Akramjonov T

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizdagi monopoliyaga qarshi kurashishning raqobat muhitini shakllantirish yo‘llari, monopol faoliyatni oldini olish hamda O‘zbekistonda raqobat muhitini shakllantirish jarayonidagi istiqbollari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqobat muhiti, bozor, monopoliya, monopoliyaga qarshi kurashish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, soliq tizimi.

O‘zbekistonda raqobat muhitini shakllantirish va uning istiqboldagi yo‘nalishlarini belgilash uchun, eng avvalo, bozorning hozirgi real holatini o‘rganish, uni tahlil qilish juda muhim omillardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda raqobat muhiti hozirgi kunda ancha rivojlangan bo‘lib, uning shakllanishi uchun barcha tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratilgan. Shu bilan birgalikda, ayrim tizimlarda monopollashishni ko‘rishimiz ham mumkin. Monopol faoliyatni oldini olish va qonunbuzarliklarga yo‘l qo‘ymaslik uchun, eng avvalo, qaysi tarmoqlarning monopollashganligini yoki bozorda ustunlik mavqeini egallab turganligini bilishimiz zarur. Shu maqsadda Respublikamizda ko‘pgina xorij davlatlaridan farqli ravishda monopolist korxonalar davlat reestri yuritib kelinmoqda. Ushbu reestrda tovar bozorida 65 foizdan ortiq ulushga ega bo‘lgan va qonunchilikda belgilangan ayrim holatlarda monopoliyaga qarshi davlat organi qaroriga muvofiq tovar bozoridagi ulushi 35 foizdan yuqori bo‘lgan xo‘jalik yurituvchi subyektlar kiritib boriladi. Mamlakatimizda raqobat muhiti bugungi kunga kelib qay darajada rivojlanganligini

ushbu reestrda yuzaga kelayotgan o'zgarishlar va boshqa bir qator ko'rsatkichlar orqali bilib olishimiz mumkin. Raqobatni rivojlantirish hamda kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish masalasiga qaratilgan bir qator chora-tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida bu borada juda katta yutuqlarga erishildi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi, monopolist korxonalariga raqobatchi bo'lgan yangi xo'jalik yurituvchi subyektlarning tashkil etilishi, ular to

monidan raqobatbardosh tovar (ish, xizmat)lar ishlab chiqarilishi natijasida tovar bozorida o'z ustunlik mavqeini yo'qotgan monopolist korxonalar davlat reestri ro'yxatidan chiqarildi. Ayni vaqtga kelib, respublikada nodavlat mulkning har xil shakllarini rivojlantirish uchun barcha zarur huquqiy va iqtisodiy shart – sharoitlar yaratilgan. Respublika iqtisodiyotning turli tarmoqlarida yaratilayotgan mahsulotning katta qismi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari hissasiga to'g'ri kelmoqda. Bu yutuqlar mamlakatimizda olib borilgan iqtisodiyotni erkinlashtirish siyosati hamda hukumatimiz tomonidan aniq chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqilganligining samarasidir. Respublikamizda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan tadbirkorlik juda tez sur'atlarda rivojlanib bormoqda. Davlat tomonidan tadbirkorlik subyektlariga soliq va boshqa imtiyozlarning berilishi hamda ularni qo'llab-quvvatlovchi turli institutlarning tashkil qilinishi shular jumlasidandir. Jumladan, xo'jalik yurituvchi subyektlarning soliq yukini kamaytirish bo'yicha bir qancha ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda, O'zbekistonda aholi va tadbirkorlarning soliq yukini kamaytirish rejalashtirilmoqda.

Bu haqda Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini 2022-yilda amalga oshirish bo'yicha Yo'l xaritasida nazarda tutilgan. Loyihaga ko'ra, aholi va tadbirkorlik subyektlariga soliq yukini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqildi hamda korxonalarining mol-mulk solig'i stavkasini 2 foizdan 1,5 foizga kamaytirish belgilandi. Shuningdek, Respublika bo'yicha qo'shimcha 200 ta sanoat zonalarini tashkil etish rejalashtirilmoqda. Bunda: sanoat zonalarining har biriga kamida 15 ta korxonani joylashtirish; — elektr, tabiiy gaz, suv tarmoqlari va yo'l infratuzilmasi yetkazib berishni to'liq Davlat budjeti mablag'lari

hisobidan amalga oshirish (buning uchun 2022-yilda 1,5 trln. so‘m ajratish). Bularning barchasi kichik va xususiy biznesni izchil rivojlantirish uchun kuchli rag‘batlantiruvchi omillar yaratadi. Respublikada faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulot (ish, xizmat)larning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ham yildan yilga ortib bormoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli va o‘rni tobora mustahkamlanib borayotganining o‘zi iqtisodiyotimizning tarkibida bo‘layotgan ijobiy o‘zgarishlardan dalolat beradi.

Monopoliyaga qarshi faoliyatning funksional va institutsional jihatlaridan samarali foydalanish asosan soliq tizimida olib borilayotgan islohotlar asosiy o‘rinda turadi. Soliq tizimi iqtisodiyotning ajralmas bir qismi bo‘lib, mamlakatni ijtimoiy va iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlariga erishishda muhim mexanizm sifatida yorqin namoyon bo‘ladi. Xulosa qilib aytganda, soliq mexanizmini takomillashtirish, uni to‘lash intizomiga qattiq rioya qilish, soliq qonunbuzarligiga yo‘l qo‘ymaslik, soliq to‘lovchilar va soliq organlari xodimlarining ma‘naviyatini yuksaltirish korxonalarining monopoliyaga qarshi faoliyatning raqobat muhitini shakllantirishning institutsional jihatlaridan samarali foydalanishni ta‘minlashda muhim omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-yildagi PF–60-sonli, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to‘g‘risidagi farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 22-yanvardagi – 2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini – Faol tadbirkorlik, innovatsion g‘oyalar va texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlash yilida amalga oshirishga oid Davlat dasturi to‘g‘risidagi PF–5308-sonli Farmoni. – Toshkent, 2018-y.
3. Pardaev M., Xasanov B., Isroilov J., Pulatov M., Eshboev O‘., Xoliqulov A.N. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. O‘quv-qo‘llanma, T.: CHO‘lpon, 2012, 400 bet.

4. Xoliqulov A.N., Maxmudova D.R. Iqtisodiyotni strategik rivojlantirish sharoitida kichik biznesni boshqarishni takomillashtirish. Monografiya. Samarqand, SamDCHTI nashr-matbaa markazi, 2020-yil – 126 bet.

5. Abdullaev A., Abdullaeva G., & Umirova G. (2022). Soderjanie stresstestirovaniya ekonomicheskoy bezopasnosti bankovskoy sistemi. Inter Conf. 6. stat.uz 7. <https://mineconomy.uz>